

НЕБОЈША Д. ЈЕРИНИЋ*
ТОМО В. ОДАЛОВИЋ
Београдска пословна школа
Београд

УДК 341.1/.8:355.3КАНТ
Монографска студија
Примљен: 15.05.2016
Одобен: 11.06.2016
Страна: 273-285

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО И ТЕРОРИЗАМ САГЛЕДАН КРОЗ ДЕЛО ИМАНУЕЛА КАНТА „ВЕЧНИ МИР“

Сажетак: Свакодневне ескалације сукоба на више фронтова широм света су у последњем периоду постале друштвена стварност и представљају непобитан доказ неспособности међународног права и његових субјеката да сублимишу геополитичке интересе светских сила и оних који то нису, односно да из домена ратне деструкције уђу у домен пацифизма, као стања у оквиру кога се међународни спорови решавају само мирним путем или бар дипломатијом као средством које омогућава договор без рата (као наставка политике другим средствима). Имајући у виду квантитет оружаног приступа при решавању међународних и унутрашњих конфликта, без обзира на социјални ниво и контекст сукобљавања, узимајући у обзир два светска рата у прошлом веку и број локалних, регионалних и светски угрожавајућих жаришта данас, идеја Имануела Канта о могућности воспостављања и одржања мира у свету и на временски ограничене периоде, а не за вечност, данас нам изгледа и више него утопистичком и луцидном. Присутност ненормативних појмова и утицај политичких, социолошких, па и психолошких околности принуђује нас да се кратко осврнемо на појаву тероризма као можда и најбољег друштвеног показатеља неефикасности међународног права, и као потврде примата ирационалног и ирационалности над разумом и рационалним, а као вероватно најниже тачке људске немоћи која претендује да фасцинира и управо се тиме прикаже супротном, као непредвидива и немилосрдна моћ, а што ћемо покушати да демистификујемо и учинимо разумљивијим.

Кључне речи: Тероризам, међународно право, Имануел Кант, пацифизам, геополитички сукоби

Уводна разматрања

Свакодневне ескалације сукоба на више фронтова широм света су у последњем периоду постале друштвена стварност и представљају непобитан доказ неспособности међународног права и субјеката да сублимишу геополитичке

* nebojsa.jerinic@bbs.edu.rs

интересе, као сегмента спољне политике¹ светских сила и оних који то нису, односно да из домена ратне деструкције уђу у домен пацифизма, као стања у оквиру кога се међународни спорови решавају само мирним путем или бар дипломатијом као средством које омогућава договор без рата (као наставка политике другим средствима). Само Сједињене Америчке Државе су данас војно присутне у различитом степену интензитета, у преко педесет земаља света. Да ли и на тај начин војно најмоћнија сила света, показује и доказује, сходно еволуционистичкој логици и премиси, да само тако, оружаном силом, претњом и применом силе, најјачи опстају? Да ли тиме легализују метод и етаблирају право да и војним ангажовањем и интервенцијама штите и остварују своје интересе кад год процене да је рат или претња ратом најефикаснији начин остварења политичких, економских и свих других циљева уз директно или индиректно игнорисање устројених међународно релевантних механизма и процедура за мирно решавање спорова и конфликта? У којој мери је овакво понашање условило и подстакло и друге државе света (пре свега Русије) да, доказујући своју моћ на међународној сцени а тиме и постојање мултиполарног а не више униполарног или биполарног света, крену у заштиту и остварење својих циљева и интереса, такође, војном силом или њеном претњом и војним путем (као нпр. Турска или Кина), те додатно компликујући стварност и подстичући трку у наоружавању и формирању нових војних и одбрамбених савеза, директно или индиректно угрозе мир? Да ли је овакво понашање међународно-правно признатих субјеката и ентитета, који флагрантно или перфидно крше мултилатерално усвојене и устројене цивилизацијске тековине међународних односа, међународног права и понашања на међународној сцени, условило појаву и дало „зелено светло” агресивном понашању и милитаристичком приступу остварења и заштити својих интереса и субјектима који немају међународно-правни субјективитет (као нпр ИСИС, и други бројни покрети и организације настале на верском или политичком екстремизму и потребама)? Имајући у виду квантитет оружаног приступа решавању међународних и унутрашњих конфликта, без обзира на социјални ниво и контекст сукобљавања, узимајући у обзир два светска рата у прошлом веку и број локалних, регионалних и светски угрожавајућих жаришта данас, идеја Имануела Канта о могућности васпостављања и одржања мира у свету и на временски ограничене периоде, а не за вечност, данас нам изгледа и више него утопистичком и луцидном. И можда баш због тога, или насупрот томе, луцидност идеје „вечног мира” можда и јесте могућа, јер је „стварност” доведена готово до апсурда. А ако је веровати егзистенцијалистима, истина је управо у парадоксу. Можда смо дошли до крајње тачке супротности која таутологијом демантује саму себе и претвара се у сопствену супротност? Можда нам једино остаје да као Свети оци хришћанске цркве узвикнемо и замислимо се над реченицом: „Будимо реални, верујмо у чуда”!. То чудо састојало би се у враћању оних који доносе политичке и друге релевантне одлуке на нивоу колективитета и ентите-

¹ Борис Кршев, *Геополитика и глобална економија*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2012, стр. 9.

та а који имају импликације на међународне односе и међународну сцену, на њихово враћање у оквиру рационалног промишљања и деловања, те у оквиру практичног и „чистог” ума заснованог на логици објективног и универзално прихватљивог (за читаво човечанство) мишљења, одлучивања и деловања, поступања на аксиомима универзално важећих и применљивих етичких принципа и аката условљених консензусом прихваћених моралних норми и међународно признатих добрих обичајних норми ваљаног понашања. Та ирационалност, коју смо на овим просторима итекако осетили с краја двадесетог века, је управо изнедрила и подстакла тероризам као методологију остваривања политичких и других интереса и циљева и управо таква безумност представља антипод предусловима рационализма, у оквиру којег је мир као пут и циљ човечанства, достижна и остварива категорија. Присутност ненормативних појмова и утицај политичких, социолошких, па и психолошких околности принуђује нас да се кратко осврнемо на појаву тероризма као можда и најбољег друштвеног показатеља неефикасности међународног права, те потврда примата ирационалног и ирационалности над разумом и рационалним, а као вероватно најниже тачке људске немоћи која претендује да фасцинира и управо се тиме прикаже супротном, као непредвидива и немилосрдна моћ, а што ћемо покушати да демистификујемо и учинимо разумљивијим, у наредним редовима.

Лако заборављамо, и то у свакој новој ситуацији превиђамо, да слобода и мир никада нису једном за свагда загарантовани (они се не добијају на поклон, већ се, као и све друге оригинерне вредности, освајају од трансцедентног и задобијају те континуирано чувају), да као такве категорије, слобода и мир захтевају непрестани опрез и смелост за њихову одбрану. Управо из тог разлога феномен насиља и тероризма, посебно овог у савременом смислу, који се оспољио од Октобарске револуције (као терор Белих и терор Црвених) па све до оног скорашњег у Паризу, Тунису и рушењу руског авиона на Синају, или оног ранијег у Њујорку или Лондону, Мадриду, Истанбулу, Кабулу или московском позоришту, не може се објаснити само рационалним разлозима, нечим разумљивим и логичним. Напротив, његово порекло лежи у мрачним и моћним опсесијама, изопачењима, недокучивим амбиваленцијама и фрустрацијама. Чињеница тог феномена трансцендира све оно разумско истовремено ширећи ужас и фасцинацију.² Контекст је можда разумљив онима који „испраних мозгова” верују у њега (иако смисла тероризма рационално нема ако га посматрамо са аспекта човечанства али га има уколико га тражимо у уским, ужим, малограђанским разлозима, најпримитивнијим поривима и најбестијалнијим побудама). Ипак, овако селективно резонување и рационализовање не може оправдати посезање за тероризмом са умирујућом логиком савести (уколико је код таквог резонувања уопште има) да „циљ оправдава средство” јер онда спуштамо човечанство на нижу цивилизацијску степеницу, на варварство, у којем је легитимно поступати по правилу одмазде „око за око зуб за зуб”!. Тиме се отварају широка врата за убрзану регресију на најнижу степеницу

² Ристо Тубић, *У лавиринту насиља, страха и наде*, Политика, 26.12.2015.

човечанства, на дивљаштво у свом изворном облику. Чини се да енергија која напаја терор не води рачуна ни о каквој идеологији, ни о каквим побудама, чак ни данас актуелним исламским (а тероризам свакако није измислио ислам, него га злоупотребљава исламизам али га као таквог, погрешно и олако предрасудом везујемо за ислам, иако је иманентан сваком фундаментализму, тј сваком „изму“) већ, тероризам као појава која сама себи постаје сврха (а тиме и апсолутно неморална по Оту Вајнинггеру), далеко одлази с оне стране идеологије, у извесном смислу и с оне стране политике (јер политика мора да одражава оно што је рационално и објективно могуће, а не ирационално и немогуће). Није ли можда Ниче тачно наслутио када је написао: „Долази време када ћемо другачије мислити о политици. Данас знамо само једно: ништа није сигурно, ништа није искључено“. Несигурност је стигма нашег времена, која се од латентне оспољила и постала манифестна и свима јасна и видљива, премда је цивилизација страха започела од онога времена, пре десетак хиљада година када је човек овладао земљорадњом и сточарством и када су почела имовинска и друга раслојавања. Отуда је и тероризам данас облик оспољавања и злоупотребе и употребе, тј. стављање у функцију тог латентног страха, те се, што би рекао Бодријар, „као и вируси“, почео свуда пројављивати. Средства јавног информисања треба да извештавају о свим врстама насиља, али нипошто се не може дозволити да постану гласноговорник терориста.³ Реч је, дакле о светском разливању, метастазирању тероризма, који као сенка читавог система малигне доминације (односно жеље за остварењем и доминацијом по сваку цену), свуда бива спреман да се пробуди као вишеструки агент. Нема линије демаркације која би омогућила да се опколи, пошто је мимикријски невидљив (док се изненада не испољи) у самом срцу културе која се бори против њега.⁴ Није ли овакво стање глобалног друштва, (природно) стање „вечног немира“? Да ли тамо где почиње тероризам престаје било каква илузија да је могућ било какав мир? Однедавно се може чути сентенца: неко ко је терориста за једне, за друге може бити борац за слободу. Који је то критеријум који раздваја тероризам од оружане борбе за неку добру ствар? Шта је уопште узев „добра ствар“? Да ли оружана борба самом собом демантује исправност циља? Један од тих критеријума, може бити, је статус власти са којом се води оружана борба, односно њена правоснажност у смислу међународно-правног субјективитета (легалитет и легитимитет власти) или одсуство те правоснажности. Ако је државна власт правоснажна (легитимна и легална) и призната у свету, онда напади на такве државе терористичким средствима, средствима индивидуалног и масовног терора, немају никаквог оправдања (ово би било логично у *status quo* ситуацији). Убијање тирана прихватили су многи писци, филозофи и моралисти, закључно са хришћанским теолозима који су се позивали на примере из Библије; у суштини то се чини у складу са законом природе. Поставља се питање: да ли се међународна војна акција при сузбијању терора у оквиру једне државе може извести из оваквог поимања „закона природе“? Дефинитивно се

³ Радослав Гаџиновић, *Антитероризам*, ЈП Службени гласник, Београд, 2015., стр. 164-165.

⁴ *Ибид.*

ради о тумачењу појаве (шта је закон природе), а не о откровењу истог и дефинитивно, много је вероватније да то тумачење опредељују много ужи интереси од оних које је имала Природа (или Онај ко ју је створио). Да ли први члан Повеље Уједињених нација, промовише овакав „закон природе“?⁵ Који су то конкретни критеријуми који облике политичких поредака сврставају у демократске и аутократске? За утврђивање степена тираније неког режима није довољан ни критеријум демократске легитимности. Савремене демократске институције су недаван проналазак; повремено оне су тако слабе и тако корумпирани да су закони само мртво слово на папиру. Штавише, због ниског степена демократске културе, слабости институционалних и изборних система, као и људских слабости од којих пате припадници многих државних администрација и јавних управа, демократија често представља само лепу сценографију која вешто прикрива стварну перфидну игру оних који, иза те сцене, вешто вуку konce у правцу ужих личних и партијских интереса а не на корист општег добра и већине у Парламенту. С тим на уму, тероризам је веома двозначна ствар: терористичке акције начелно могу бити морално оправдане ако погађају неправедну и окупаторску тиранију, у окупаторско насиље, у јасно одређене циљеве. И да ли је то онда тероризам? Симптоматично је да готово сваки тероризам управо тврди да има ту улогу. Међутим, терористи углавном не освајају власт (јер да имају капацитет за то не би посезали за овим субверзивним методама борбе), а ако се то и којим случајем догоди обично уводе терористичку владавину.⁶ Овим се поставља питање оправданости насилног свргавања са власти и његових крајњих ефеката на мир и благостање унутар једне државе и на међународном плану. Да ли би циљ вечног мира био довољно добар циљ који би оправдао свако средство а тиме и тероризам како би се уклонили они који су сметња реализацији концепта вечног мира?

Вечни мир

Већ из самог Кантовог поимања историје можемо наслутити полазну премису Кантовог вечног мира, а она каже да светска историја представља развој свести и остварење идеје слободе. Остварење идеје мира почиње, за Канта, оног часа када човечанство пређе преко своје критичне тачке, тј. када изађе из своје природне историје и човек почне да се развија као културно биће. Кант види остварење идеала мира као питање културног прогреса и потпуног морализовања човека, односно човековог освешћивања. Специфичан смисао рата је међутим, победа и пораз, дакле решавање неког сукоба – да ли решавање сукоба права или решавање сукоба интереса, тј. неке колизије вредности - а критика рата произићи ће једино из испитивања да ли се он јавља као

⁵ Повеља Организације уједињених нација је међународни уговор којим је основана Организација уједињених нација, потписана је на Конференцији ОУН о међународним организацијама у Сан Франциску дана 26. јуна 1945. године од стране 50 првобитних земаља чланица. Ступила је на снагу 24. октобра 1945. године.

⁶ Ристо Тубић, *У лавиринту насиља, страха и наде*, Политика, 26.12.2015.

разуман метод решавања сукоба.⁷ Али као што смо већ поменули, Кант разрађује и конкретне механизме за остварење идеје вечног глобалног мира.

Прелиминарни чланови

Наиме, први одсек садржи шест чланова, тачније правила на којима вечни мир треба да буде заснован. Прелиминарни чланови вечног мира су:

- 1) Ниједан уговор не треба сматрати мировним ако је он склопљен са потајном клицом за будући рат. Свако примирје у том случају би било само одлагање непријатељства, а не мир који значи крај свих размирица. Сви постојећи узроци будућег рата, па макар они и били непознати уговорним странама за сада, поништени су сви до једног, закључењем уговора. Овим чланом Кант указује на тренутно погрешно схватање мировног уговора, те покушава да разлучи појам тренутног примирја и вечног мира очигледно свестан чињенице да се мировним уговорима до тада није склапао мир због мира него зарад „куповине времена” у којем је валао прегруписати снаге, обновити се а потом са још већом снагом обрушити на непријатеља. Зато, сматра Кант, сваки мировни уговор би морао решити узроке сукоба два субјекта, а тек онда би се један мировни уговор могао сматрати правим мировним уговором.
- 2) Ниједну самосталну државу (свеједно да ли је она мала или велика), не може друга држава да стекне наслеђем, заменом, куповином нити даривањем. Кант наглашава да ниједна држава није имовина, јасно раздвајајући појам земље од државе. Држава представља заједницу људи којој нико не може да заповеда нити њоме да располаже до ње саме. Овим се не искључује могућност да се наследством пренесе титула владара, чиме држава добија новог владара, а не обратно.
- 3) Стајаће војске треба временом да потпуно нестану. Демилитаризација је суштински битан предуслов за васпостављање мира. Зато је ово једана од кључних и неопходних премиса вечног мира. Управо је стајаћа војска та која стално прети силом, јер она је увек спремана да оружано наступи. Она подстиче државе да се без граница међусобно намећу у броју наоружаних људи. А због великих издатака које стајаћа војска изискује, мир постаје још мучнији од кратког рата, те војске постају саме по себи узрок нападачких ратова, не би ли се постигло растерећење и остварила сврха њиховог постојања. Овим се не искључује могућност тј. право једне државе да добровољне грађане повремено обучава у баратању оружјем, како би били у могућности да се бране од евентуалних спољашњих напада. Међутим Харолд Ласвел, указивао је на проблем милитаризације политичких система и усмеравао пажњу истраживача на такав модел друштва.⁸
- 4) Држава не сме да се задужује у вези са спољним државним размирицама. Овим чланом Кант покушава да оспори легитимност позајмица једне државе другој у ратне сврхе. Овај начин прибављања новчаних средстава представља опасну новчану силу. Јер овом позајмицом благо једне државе постаје веће него благо свих других држава. Ово право би се морало забранити тим пре што ће банкрот једне државе оштетити многе друге државе и тиме их јавно повредити.

⁷ Густав Радбурх, (Gustav Radbruch), *Филозофија права*, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, Београд, 2006., стр. 206.

⁸ Harold Lasvel (Harold D. Lasswell), *The Garrison State*, *The American Journal of Sociology*, Vol. 46, No. 4, 1941., стр. 455-458.

- 5) Ниједна држава се не сме насилно уплитати у устав и владавину друге. Случај када једна држава има неваљан устав је рђав пример који она даје другој држави, али никако не може представљати повреду према њој. Напротив, она може да послужи као опомена другој држави, као пример великих невоља које се могу безакоњем навући. Те би из наведених разлога уплитање спољашњих сила значило повреду права једног, ни од кога зависног, народа који се само бори са својом унутрашњом болешћу. Појам суверености се може извести из наведеног члана, односно, сувереност се директно читава кроз ову функцију и потврђује неприкосновеност не мешања у унутрашње ствари једне државе.
- 6) Ниједна се држава не сме за време рата упуштати у таква непријатељства која би у будућем миру нужно онемогућила међусобно поверење, а то су: наметање тајних убица, троватеља, кршење уговора, подстицање на издају у зараћеној држави. То су нечасне ратне лукавштине. Те и усред рата мора да преостане извесно поверење у непријатељев начин мишљења, јер би у противном било немогуће да се склопи мир, а непријатељство би се разбуктало у рат до истребљења.

Рат је средство које силом одржава властито право и тек исход рата одлучује о томе на чијој је страни право. А између држава не сме се замислити казнени рат, јер између њих нема односа претпостављеног према подређеном. Овакав рат се мора забранити.⁹ Шести прелиминарни члан је уједно и последњи те ћемо покушати да чланове разврстамо с обзиром на њихову природу, односно чињеницу да ли су нормативног или ненормативног карактера. Нисмо сигурни да ли би се први услов могао посматрати са чисто нормативног становишта, тј. нисмо сигурни да ли би се било који мировни уговор могао сачинити на такав начин да се касније настали сукоб, тумачењем, не би могао квалификовати као „потајна клица за будући рат“, која је постојала у тренутку склапања мировног уговора. Такође није вероватно да је могуће сачинити уговор који би предвидео све непредвидивости живота и могуће измене околности које могу бити протумачене као поводи за будући рат. Такође трећи услов је фактички, односно јавља се као последица дугорочне унутрашње и спољашње политике једне државе али и шире међународне заједнице. Правна регулатива која би се односила на укидање стајаће војске, била би последица испуњених политичких и међународних предуслова за укидање стајаће војске, што би значило да би таква правна норма била декларативне правне природе. Уколико би ова норма била императивне природе одмах се поставља питање ко би и на који начин санкционисао непридржавање ове норме, а да се тиме не демантује оно што је императивном нормом важеће за све, јер јасно је да би само нека друга сила могла да санкционише непоштовање императивне норме а ако сви поштују предметну норму онда је логично да не би било силе да санкционише нерасформирање неке друге војске, тј силе. Овај услов је и стратешко-политичке природе и чини се да би правна регулатива у том смислу, евентуално служила као средство за испуњење претходно донете стратешко-политичке одлуке. Сматрамо да су други, четврти, пети и шести чланови нормативног карактера, тј. да су регулисани, односно да би могли бити регулисани позитивним међународним правом. Примена (ефикасност) наведених правила, нарав-

⁹ Имануел Кант (Immanuel Kant), *Вечни мир*, Гутенбергова галаксија, Београд, 1995, стр. 7-12.

но, доводи се у питање. Кант након ових прелиминарних чланова наводи и дефинитивне чланове „вечног мира“.

Дефинитивни чланови вечног мира

Кант полази од премисе да је стање међу људима који живе једно до других није стање мира, већ напротив ратно стање, премда се непријатељство стално не јавља, но ипак стално прети. Дакле мир треба створити. Није довољно одрећи се непријатељства.

Дефинитивни чланови су:

- I Грађански устав у свакој држави треба да буде републикански.
- II Међународно право треба да се оснива на федерализму слободних држава.
- III Светско грађанско право треба да се ограничи на услове општег хоспиталитета.

Први дефинитиван члан вечног мира

Грађански устав у свакој држави треба да буде републикански. Устав је заснован на:

- 1) Принципима слободе свих чланова друштва.
- 2) Начелима зависности свих од једног јединог заједничког законодавства.
- 3) Закону једнакости свих (као грађана).

Сам грађански устав у себи садржи и наду да ће довести до жељене последице тј вечног мира. Кант овде даје пример референдума на коме би се одлучивало да ли да се ступи у рат. Јер приликом гласања за рат тј. против рата, свако би добро промислио да ли је спреман да сноси све патње које рат носи са собом. Јер у држави где устав није републикански где поданик није грађанин, рат је најпростија ствар на свету. Тамо врховна глава није друг у држави, већ сопственик државе, те он због рата не трпи ни најмање несташнице на својим гозбама. Стога он може да закључи рат и због најмањих ситница као да је у питању весели излет, а ради пристојности његово оправдање ће препустити дипломатском кору који је за то увек спреман. Потенцирање републиканизма као једино доброг начина организовања државне власти, долази од историјских околности у којима је дело сачињено. Француска револуција је оставила дубок траг у правној филозофији Канта или је револуција била додатно подстакнута Кантовим делима. Међутим постављање референдума као услова за улазак у оружани сукоб представља правно средство које би, чини се, било ефикасно при спречавању међународних сукоба. Ипак, велико је питање на који начин би ово правно средство могло да буде правилно примењено у данашњим условима жестоких медијских и пропагандних манипулација које су и у много бенигније утицаје и сфере увеле најперфидније облике психолошког рата и испирања мозга конзументима тих медијских кампања посредством савремених медија ии средстава комуникације?

Други дефинитиван члан вечног мира

Међународно право треба да се оснива на федерализму слободних држава.

Народи, као државе, могу да се посматрају као појединци који се у свом природном стању вређају већ тиме што живе један до другог, и од којих сваки, у интересу своје сигурности, може са правом да тражи од другог да ступи са њим у уставно стање, слично грађанском, где ће свакоме бити загарантовано његово право. То би чинило савез народа.

Свака држава хоће да покаже своје величанство баш тиме што није подређена никаквој законској сили изван, а сјај државног поглавице се састоји у томе што му стоје на располагању хиљаде да се жртвују за ствар која их се ништа не тиче, а да се он не изложи никаквој опасности.

Али без обзира на људску злобу, која отворено избија у слободном међународном односу, чудо је што реч право није могла да буде потпуно избачена из ратне политике. Ова чињеница доказује да човек поседује једну дубљу, иако за сада притајену моралну подлогу, која ће победити рђав принцип у њему. Јер иначе не би државе, жељне рата, реч право узимале у уста осим да њоме терају шегу. С тога, Кант предлаже оснивање савеза мира. Он би се разликовао од мировног уговора тиме што би последњи (тј. мировни уговор), имао за предмет решавање једног рата, а први свих ратова заувек. Савез не би смео да тежи остварењу било какве власти у држави, него искључивим интересом да одржи и осигура слободу сваке поједине државе у савезу, а да се ипак ни једна од њих не потчини јавном закону и њиховој принудној сили. Сведоци смо како практично функционишу Уједињене Нације као могући облик савеза на који указује Кант, и свесни бројних мањкавости које дезавуишу чистоту идеје настанка овакве организације. Појам међународног права, као права на рат, нема заправо никаквог смисла, јер онда би значило да оно кроји правду на основи једностраних максима силом, а не на темељу општеважећих спољашњих закона који ограничавају слободу сваког појединца. Те постоји само један разумски пут да изађу из незаконског стања непрекидног рата а то је: да се државе исто као и појединци одрекну дивље (безаконске) слободе, да се прилагоде јавним принудним законима те да образују међународну државу која ће се напослетку ширити док на крају не обухвати све народе на свету. Успостављањем мира и безбедности, остварила би се и

идеја демократије. Друштво које је слободно и демократско јесте и безбедно.¹⁰

Трећи дефинитивни члан вечног мира

Светско грађанско право треба да се ограничи на услове општег хоспиталитета.

¹⁰ Радослав Гађиновић, *Безбедносна функција државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2012. стр. 85

Хоспиталитет значи право сваког странца да у случају доласка на туђе тло не буде примљен непријатељски. То није право да неко буде примљен као гост, него право посете, које припада свим људима као друштвеним бићима. Слобода кретања представља пандан оваквом Кантовом захтеву. Све данашње околности, посебно оне везане за проблематику избеглица, показују у којој мери је такво право (не)остварено.

Тајни члан вечног мира

У овом одсеку Кант, се залаже за слободу филозофске критике и ауторитета филозофске мисли, у интересу пацифистичког поретка у свету. Он налаже да: „Државе наоружане за рат треба да консултују максиме филозофа о условима који би омогућили јавни мир.“ Но изгледало би као понижење за законодавни ауторитет једне земље, којој наравно треба приписати атрибут највеће мудрости, да она добија од својих поданика, поуке о томе каква ће начела применити у поступку према другим државама; па ипак би за њу то било корисно. Кант се залаже за слободну филозофску критику јер се на тај начин искушавају вредности на основу којих је заснован један правни поредак, а искушавање вредности као услов њихове делотворности, могуће је само тамо где постоји слободан јавни простор. У тоталитарним режимима вредности нису никакав проблем. Оне су, напосто, прописане, партија их је утврдила, а на поданицима је само да их поштују. У случају да поданици не деле вредности владајуће гарнитуре слободни су своје тело преместити у концентрациони логор где ће се, у друштвено корисном раду непосредно суочити са истином тоталитарних система.¹¹ Нисмо ли управо сведоци рата на вредносном нивоу, односно сведоци чеоног сучељавања више вредносних система. Или још тачније, пођемо ли од премисе да су суштинске вредности аксиоматски и тиме апсолутно дате, онда смо сведоци ометања и онемогућавања правилног разлучивања и расуђивања о томе шта је добро а шта лоше. Управо нас дезавуишу и смућују небројане информације о свему и свачему, лажно релаксирају понуђена средства селекционирања тих информација, нудећи инстант системе тумачења истих, а ми препуштени профаном и прагматичном размишљању имамо илузију да смо учесници сопственог живота и слободни творци сопствених а заправо туђих одлука, донетих нашим главама али уз помоћ наших збуњених, испраних и затрованих мозгова(?). Да ли у оваквим условима данас и постоји слобода филозофске мисли? Слобода филозофске мисли, искушавање вредности једног поретка, морале би бити допуштене. Таква филозофска критичка мисао представљала би слободан уплив, односно критичко сагледавање вредносног система другачијег од полазног. Није ли униполаризам гушење слободне филозофске мисли и наметање једноумља у погледу вредности, поготово што нам се нови систем вредности намеће од стране „лиценцираних тумача“ вредности, тзв. новим светским поретком, утемељеног на победи капитализма као светског – историјског система?¹² Поред подсмеха на рачун отпадника норме, суш-

¹¹ Иван Миленковић, *Узгајање Безвредности*, Политика, 19.03.2016.

¹² Борис Кршев, *Историја правних и економских односа у новом веку*, Факултет за услужни бизнис, Нови Сад, 2005., стр. 9.

тинско сатирање, ниподаштавање и таблоидизација другачијих вредносних система од полазног, јесу чести механизми којима се користе међународни субјекти, како би угушили сваки вид филозофске критике.¹³ Још је Сартори говорио: „Слава, успех и награде иду ономе ко нањуши политички коректан ветар. Онај ко се није уплашио (да слободно мисли и критикује) остаје, тачно је, на слободи, али и на земљи: он је нико који је кажњен ћутањем, искључењем и маргинализацијом.“ Таблоидно произвођење стварности техником пропагандне машинерије, доводи до политички пасивизираних становништва, те се на тај начин пружа идеалан оквир за режим „воље“, претварајући народ из господара у конзумента политике и културе,¹⁴ односно конзумента некритички сервираног система вредности. У таквој атрофираној таблоидној стварности, јавља се потреба власти једне државе, да одбрани, односно нападне сваку културу, систем вредности, традицију и свако друго друштвено поље које би на неки начин пољуљало, односно натерало на преиспитивање припаднике (конзументе) одређеног поретка.

Закључак

„Ако је наша дужност, а уједно и оправдана нада, да се оствари стање јавног права, па макар и на бескрајној линији постепеног приближавања, онда вечни мир, који мора да дође после оног што се до сад погрешно звало мировним уговорима (а прецизније је да се зове примирјима), није празна мисао него задаћа која се, решавана постепено, стално приближава свом крајњем циљу; јер временски размаци, потребни за исти напредак, постају вероватно све краћи.“

Да ли је, три века након Кантових промишљања, а имајући у виду све оно што се у свету и на међународној сцени одиграло, посебно у двадесетом и двадесетпрвом веку, претенциозно помислити да је Кант био наиван, заговарајући идеју вечног мира, или је човечанство толико огрезло у отуђење и аномију, ирационалност, да је индивидуално, водећи свој мали рат за појединачно егзистирање, обесмислило реалност општег и рационалност вечног мира међу народима и државама? Наведено представља питање које превазилази опсег овог рада а несумњиво и капацитете аутора. Свакако да би међународно право морало и требало бити средство да се нормативно артикулише потреба просвећеног човечанства за истинским и дугим периодом историје који би се могао назвати примирјем, или периодом свеопштег светског мира, али, бар је до сада јасно да међународно право нема ту моћ. Проблем извесно није у праву, него у субјектима који га примењују, односно не примењују и не поштују. Још мање је извесно да је право, иако цивилизацијски функционише пет хиљада година, ефикасно средство за устројавање било чега што претендује на вечно трајање. Разлог свакако лежи и у чињеници да право кореспондира са силом која је гарант извесности и обавезности права, те је тешко замислива вечна

¹³ Радомир Константиновић, *Философија паланке*, Откровење, Београд, 2010., стр. 20.

¹⁴ Шелдон Волин (Sheldon Wolin), *Политика и визија*, Филип Вишњић, Београд 2007., стр. 700 и 745.

одрживост било које силе јер, по природи ствари иста и постоји насупрот других сила који право не сматрају природним већ наметнутим правилом понашања највеће силе на некој територији, а из чега проистиче сувереност силе која конституише право. Управо из ове противречности тероризам, као малигна методологија, црпи легитимитет да се ирационалном и неселективном деструктивношћу избори за сопствени простор намећања правила које њени заговорници сматрају одразом својих интереса и оправдавају својим циљевима. Предуслов евентуалног светског мира настао би тек по еволутивном и културолошком приближавању народа и држава, што такође представља тешко остварив идеал у Вавилонској кули човечанства, а што данас перфидно злоупотребљава и покушава, зарад ужих и профаних интереса наднационалног капитала, да оствари процес тзв глобализације, стварајући унифицирањем и потрошачком деперсонализацијом, привид наводног приближавања. Даље размишљајући, трагом светлости Кантове мисли, несумњиво да се добра воља стварања вечног мира може црпети из дужности која упориште има у високој, културом просвећеној и еволутивно задобијеној свести коју твори заједнички избрушен и постојан, универзалан морални систем вредности, што такође данас представља утопијски далек циљ. Надаље, Кантов вечни мир јесте могућ, али само под предусловом који подразумева висок степен просвећености и освешћености критичне масе човечанства, односно превагу рационалног и културног над ирационалним и нагонским. Карл Густав Јунг је уверен да су сва настојања да се рат и разоружавање ставе трајно ван закона, наивна и нерелативна. По његовом мишљењу то би се могло упоредити са стављањем ван закона сексуалног односа. Јунг је уверен да су човекови ратнички инстинкти неискорењиви те да је *homo homini lupus est* тужна али вечна истина. Инстинкти за моћ доприносе и самоочувању врсте и психичком здрављу јединке. Инстинкти се могу модификовати, сублимисати и уравнотежити али се не могу уништити, поготово не декретом. Много је предуслова за досезање онога што Кант назива вечним миром а ми смо, нажалост, данас, светлосним годинама удаљени од таквих предуслова и услова. Или смо, управо из разлога приближавања једној од крајности на скали људског понашања, и то оној ирационалној и испаченој, можда ближе него икад васпостављању процеса који ће оспољити, по природи ствари (и принципу хомеостазе) оно рационално, културно и универзално, а што ће уравнотежити предуслове за задобијање онога што је Кант називао вечни мир. Но, остаје на нама да појединачно, својим животима одговоримо, пре свега својим делима, јер то је оно што без изговора можемо, да ли, бар у нама самима градимо и досежемо оно чему нас је Кант научио: „Звездано небо нада мношћом и морални закон у мени“, те да искусно и индивидуално проверимо да ли је ова максима заиста могућа, као аксиом, у било ком времену, или је пак ова озонска рупа која се последњих деценија убрзано шири изнад наших глава недвосмислени, симбол и знак прогресивног и незадрживог урушавања и моралног закона у свима нама! У сваком случају на уму би требало да имамо мудру поруку и бројних филозофа и Светих отаца православне цркве која нам, као уосталом и велики Имануел Кант поручују: „Једини начин поправљања света јесте поправљање себе самог!”

Литература:

1. Wolin, Sheldon (2007): Politika i vizija, Filip Višnjić, Beograd.
2. Lasswell, Harold (1941): The Garrison State, The American Journal of Sociology, Vol. 46, No. 4.
3. Kant, Imanuel (1995): Večni mir, Gutenbergova galaksija, Beograd
4. Konstatinović, Radomir (2010): Filozofija palanke, Otkrovenje, Beograd.
5. Kršev, Boris (2012): Geopolitika i globalna ekonomija, Fakultet za pravne i poslovne studije, Novi Sad.
6. Kršev, Boris (2005): Istorija pravnih i ekonomskih odnosa u novom veku, Fakultet za uslužni biznis, Novi Sad.
7. Povelja Organizacije ujedinjenih nacija.
8. Milenković, Ivan (19.03.2016.): Uzgajanje Bezvrednosti, Politika.
9. Tubić, Risto (26.12.2015.): U lavirintu nasilja, straha i nade, Politika,.
10. Radburh, Gustav (2006): Filozofija prava, Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd.
11. Gaćinović, Radoslav (2015): Antiterorizam, JP Službeni glasnik, Beograd.

INTERNATIONAL LAW AND TERRORISM VIEWED THROUGH THE WORK OF IMMANUEL KANT „ETERNAL PEACE“

Summary: Daily escalations of clashes on several fronts across the world in the last period have become social reality and represent irrefutable proof of the inability of international law and its subjects to sublimate the geopolitical interests of the world powers, in other words, to move from the domain of war destruction to the domain of pacifism, as the state in which international disputes are resolved only by peaceful means, or at least by diplomacy as a mean that allows the deal without a war (as continuation of politics by other means). Having in mind the quantity of armed approach, when addressing international and internal conflicts, regardless of the social level and context of the conflicts, taking into account the two world wars in the last century and a number of local, regional and world threatening focus today, Immanuel Kant's idea of the establishment and the possibility of maintaining peace in the world in time-limited periods, and not for the eternity, today seems to us more than utopian and lucid. The presence of non-normative concepts and the impact of political, sociological, and psychological circumstances, forces us to take a brief look back at the emergence of terrorism as, perhaps, the best social indicator of inefficiency of international law. It, also, confirms the primacy of irrational and irrationality over reason and rational, as well as probably the lowest point of human powerlessness which aims to fascinate and in that way it just shows the opposite. It represents the unpredictable and merciless power and we are going to try to demystify and make it more meaningful.

Key words: Terrorism, international law, Immanuel Kant, pacifism, geopolitical conflicts